

singular trend early Christian violate equality synchronization between collective and individual. Monastic Practice has proved, it is not effective, because it could not provide imaginable salvation to all members of the Christian community - tore the only body of the church - shared by Ecclesia sancta ecclesia catholic. Because the only historical conditions have changed at the same time rises task salvation of Republic Christiana, not selected by the grace of monks. Revived Early Christian idea of the right of everyone to achieve wisdom and bliss. Under these conditions, contemplative method of salvation need your additions, and most in need of a new interpretation of the concept of passivity public life of God's people.

Keywords: church; mission; "love coercion"; St. Augustine; synchronization; individual; collective.

REFERENCES

1. Sebayn George H., Thomas L. Thorson (1997), History of political thought, *Osnovy*, Kyiv, 838 p. (ukr).
2. Troubetzkoy Ye. N. (1996), World St. Augustine, *St. Augustine. Enchiridion, or of faith, hope and love*, «UTSIMM PRESS» - «ISA», Kyiv, pp. 350-411 (rus).
3. Ukolova V. I. (1986), Philosophy of History St. Augustine, *World Religions. History and modernity. Yearbook. 1985*, Nauka, Moscow, pp. 127-145 (rus).
4. S. Aurelii Augustine (1996), *Enchiridion, or about faith, hope and love*, «UTSIMM PRESS» - «ISA», Kyiv, 413 p. (rus).
5. Kozlowski P. (1998), *Society and the State: the inevitable dualism*, Moscow, 368 p. (rus).
6. Guerrier V. I. (1910), *Augustine*, Moscow, XV, 682 p. (rus).
7. Gilson E. (2004), *Philosophy in the Middle Ages: from the beginnings to the end of the patristic XIV century*, Moscow, 678 p. (rus).
8. S. Aurelii Augustine (2000), *O city of God*, Moscow, 1296 p. (rus).
9. Mayer Hans (2002), *Augustine, Classics political thought from Plato to Max Weber*, Tandem, Kyiv, pp. 73-101 (ukr).
10. St. Gelazy I. (1997), Apologetic book against Senator Andromache, in *Zadvorny V. L. History of the Popes. Volume II. From St. Felix II- binding. Pelagius II (History of the Apostolic See in the IV century)*, College of Catholic theology of communication Thomas Aquinas, Moscow, pp. 22-25 (rus).
11. Losev F. (1994), *Most self, Myth - Number - The Essence*, Mysl, Moscow, pp. 299-526 (rus).
12. Ofm Leonard Holtz (1993), *History of Christian monasticism*, Publishing House of the Holy Cross, St. Petersburg, 424 p. (rus).

© Туренко Олег

Надійшла до редакції 23.04.2014

УДК 101.1:316.35(045)

ЯНКОВСЬКИЙ СТЕПАН,

кандидат філософських наук, доцент, докторант кафедри філософії
Житомирського державного університету імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНО-АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ КОНСТРУКТИВІЗМУ: СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПІЛЬНОТА УКРАЇНИ МІЖ СИМВОЛІЧНИМ ТА ПРИРОДНИМ ВИМІРОМ

Стаття містить результати аналізу рецепції конструктивізму у вітчизняній філософії та з'ясування праксеологічного спрямування виявлених інтерпретацій у теоретично-аксіологічному полі міждисциплінарних підходів у соціальній філософії, філософській антропології та філософії культури. Автор доходить висновку, що актуалізація теоретично-аксіологічної позиції конструктивізму сприяє осмисленню джерел соціальної спільності. Значення філософського дискурсу в розбудові соціальних конструктивів засвідчує процес перетворення уявного в його формі символічного обміну на природне.

Ключові слова: конструктивізм; структурний конструктивізм; соціальна онтологія конструктивізму; філософський дискурс; проективна спільність.

Постановка проблеми і стан її вивчення. Значення філософських дискурсів у дослідженні питань національної, ґендерної, культурної, етнічної, соціальної ідентичностей, у визначенні епістемологічного поля наук, що досліджують політику, економіку, культуру, у розбудові евристичних та футурологічних моделей тощо, є одним із актуальних питань соціальної філософії та філософської антропології. Узагальнене уявлення щодо

дискурсивної природи спільнот позначають терміном "конструктивізм". Конструктивізм є філософсько-методологічною позицією, спрямованою на виявлення сутності феноменів сучасного соціального буття та їхніх антропологічних наслідків. Зазначимо, що у вітчизняній філософії термін "конструктивізм" використовується для позначення як конструктивізму, так і конструкціонізму. Так само як й інші методологічні позиції, конструктивізм

може бути застосований у соціальному аналізі символічного поля сучасної української спільноти.

У вітчизняній та зарубіжній філософії конструктивізм презентовано позиціями теоретиків радикального конструктивізму (Е. Глазфельд, У. Матурана, Т. Рокмор), соціального конструктивізму (Б. Андерсен, П. Бергер, Т. Лукман), емпіричного (Б. ван Фраасен), методичного (П. Янош) та аналітичної філософії, у працях представників якої (Р. Карнап, В. Куайн), закладено основи конструктивістської епістемології [2]. Вітчизняні розвідки охоплюють питання класифікації конструктивістських течій, впливу методології конструктивізму на спрямування наукових досліджень, своєрідність і відмінність конструктивізму від інтелектуальних течій у сучасній епістемології.

Метою розвідки є аналіз рецепції конструктивізму у вітчизняній філософії та з'ясування прагматичного спрямування виявлених інтерпретацій у теоретично-аксіологічному полі міждисциплінарних підходів у соціальній філософії, філософській антропології та філософії культури. Гіпотеза розвідки засновується на припущенні, що феномен спільноти засвідчує перетворення уявного в його формі символічного обміну на природне. Використання структурного підходу дозволяє констатувати взаємозв'язок конструювання соціальної спільноти й перерозподілу символічного поля у філософських дискурсах, що й складає соціально-культурну генеалогію спільнот у сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Відкритою перспективою для вітчизняної соціальної філософії та філософської антропології є структурний конструктивізм або конструктивний структуралізм П'єра Бурдьє (Pierre Bourdieu) - відомого французького мислителя, науковця, суспільного діяча. Свою теорію соціальних структур він порівнює із концептом "світотворення" [8]. Французький дослідник відмежовує термін "структура" синхронічно-діахронічного аспекту мови, міфів тощо й упродовжує поняття предметно-символічної реальності, яка охоплює об'єктивність соціальних структур (поле, група, клас) і соціальних конструктів (перцептивні схеми, думки, дії - габітус) [Там само]. Такий погляд змінює уявлення соціальної спільноти.

Згідно з ним, суспільство складається не з множини суб'єктів, інститутів, груп, не з функціональних взаємодій, а є просторовою формою самовизначеної спільноти, яка утворюється через перерозподіл матеріальних та символічних благ. Відтак, слід розуміти, що суспільство є не математично упорядкованим фізичним простором, а, так би мовити, "реальним конструктом" влади, знань, мистецтва, повсякденності. А відповідно до виявів соціальної активності (політика, підприємництво, література, художня творчість, наука, освіта, виховання, шлюб, спорт, мода тощо) суспільство розшаровується на окремі логіко-семантичні одиниці - поля. Утім, у такому разі залишається відкритим і питання щодо сприйняття предметно-символічної єдності суспільства, якщо не уявляти його множиною полів на зразок майоратів середньовічного державного утворення.

Рецепцію конструктивізму у вітчизняному науковому доробку представлено київською, львівською, харківською філософськими школами. Тези, які представляють зору вітчизняних науковців щодо конструктивізму, соціального конструктивізму та впливу конструктивізму на інтелектуальне життя сучасності, можна сформулювати в таких твердженнях:

конструктивізм "реабілітує онтологію" як не-метафізичну дисципліну (Є. Виноградов, Є. Бразуль-Брушківський) [4, с. 13; 1, с. 40];

конструктивістські підходи містять цінні й важливі моменти щодо діяльній сутності пізнання (М. Ведмедєв) [2, с. 27];

соціальний конструктивізм є напрямком суспільствознавства, згідно з яким комунікація і суспільна діяльність людей "відграють визначальну роль у конструюванні ними світу і власного "я"" (Н. Козаченко) [7, с. 305];

паралакс інтерпретацій національної ідентичності в неklasичній (постklasичній) філософії пояснюється соціококонструктивістськими засадами модерних спільнот (Т. Дзюба) [6, с. 4-5];

у змаганні з наукою конструктивізм виборє інтелектуальну першість у світі (С. Дацюк) [5].

Таким чином, засновком концептуалізації конструктивізму в сучасній вітчизняній філософії є констатація факту впливу зазначеної течії на філософію двадцятого століття. Інтерпретація цього факту зумовлюється ставленням дослідника до аналітичної філософії, до процесу соціальних трансформацій і, зрештою, виражає особливості сприйняття політичних, технологічних і, в широкому сенсі, цивілізаційних проблем українського суспільства. Для дискусійного обговорення відкритої практична сторона та прикладний бік конструктивістської філософії й онтології, розбудованої на засадах конструктивізму. Імовірно, що стан рецепції конструктивізму зумовлюється особливостями інтеграції вітчизняної гуманістики до світового філософського процесу. Тому включення філософії та методології конструктивізму до обсягу вітчизняних інтелектуальних дискусій сприятиме самовизначенню особливостей української філософської думки.

Опрацювання конструктивізму вітчизняними науковцями охоплює широке епістемологічне поле від історії аналітичної філософії й циркулярної онтології до огляду дослідницької програми епістемологічного конструктивізму та застосування теорій конструктивізму у формуванні єдиного інформаційно-комунікаційного простору та моделей міжнародних відносин. Ідеться про цілу низку завдань, які визначають стратегію українських розвідок конструктивізму:

1) з'ясування актуальності питань про співвідношення знання та об'єктивної реальності;

2) визначення обстоюваної представниками радикальної гілки конструктивізму як альтернативи метафізичному реалізму;

3) експлікація перспективи конвергенції гносеологічної моделі конструктивізму та принципів мовного плюралізму з метою побудови емпірично-прагматичної онтології.

Осмислення напрацьованих результатів вітчизняних наукових розвідок дозволяє стверджувати, що конструктивістська епістемологія постає відображенням "розщеплення епістемологічного поля" (за термінологією Мішеля Фуко) [10]. І саме наслідки цього процесу мають бути усвідомлені й осмислені в межах, що охоплюють як площину теоретичного мислення, так і філософсько-історичне бачення його впливів та конотацій у соціокультурних практиках, філософії, науках, мистецтві.

Вітчизняні науковці зазначають, що поштовхом у формуванні епістемологічного поля конструктивізму була аналітична філософія. Поступово конструктивістські підходи поширюються на розуміння соціальної реальності та соціальних об'єктів. Зрештою, принципи конструктивізму набувають найважливішого значення у вирішенні проблем штучного інтелекту при побудові когнітивних моделей нейрофізіологічних процесів.

Таким чином, еволюція конструктивізму у вітчизняній філософії видається процесом, у межах якого виформовується інтелектуальний каркас дискусій щодо питань соціальної філософії та філософської антропології в епістемологічному та онтологічному аспектах. Причому слід зазначити, що дискусійне обговорення акцентовано на співвідношенні епістемології та онтології конструктивізму.

Центральною темою дискусійного обговорення конструктивізму українськими дослідниками є позиція радикального конструктивізму (а саме: теза "епістемологія без онтології") та поняття артефакту, яке використовується для позначення речі в процесі пізнання. Стрижень дискусій вибудовується навколо питання онтологічного статусу речей. Щодо питань онтології конструктивізму відзначимо роботи Є. Бразуль-Брушковського, М. Ведмедєва, Є. Виноградова, С. Дацюка, Т. Дзюби, Н. Козаченко [1-7]. Вітчизняні вчені та експерти подають онтологію конструктивізму як неметафізичну інтерпретацію онтологічних проблем і, за визначенням, теорію існування об'єктів. Увагу вітчизняних науковців привертають ідеї радикальної переоцінки "низки філософських уявлень" (М. Ведмедєв) [2]; онтологічні теорії, зазначені в дискусії реалізму й антиреалізму (Н. Козаченко) [7]; формування засадничих положень конструктивської онтології в контексті історії аналітичної філософії (Є. Бразуль-Брушковський) [1]; подолання репресивних тенденцій конструктивізму на засадах організаційної теорії знання (Є. Виноградов) [2]; ефективність конструктивістської методології в дослідженнях національної ідентичності (Т. Дзюба) [6]; обґрунтування переходу від наукової до конструктивістської форми суспільної свідомості (С. Дацюк) [5] та ін.

Таким чином, оцінка конструктивізму вітчизняними науковцями центрована на вирішенні онтологічного питання. Такий підхід відображає синтетичну природу вітчизняного філософського дискурсу, оскільки обертання філософського дискурсу навколо онтологічних проблем ґрунтується як на тезі "онтологічного повороту мислення", так і на концепті "основного питання філософії". Тож ми можемо стверджувати, що інтерпретація конструктивізму у форматі онтологічної проблематики відображає характерний для вітчизняного філософського дискурсу компроміс між просвітницькою ідеєю філософії-науки і її політичною цензурою.

Теоретико-аксіологічний вимір конструктивізму передбачає положення про те, що спільнота є не лише соціальною формацією історичного типу (як, наприклад, марксистська теорія економічного детермінізму), не тільки уявною спільністю (приміром, теорія уявної спільності Бенедикта Р. О'Гормана Андерсона), а й переконанням у можливості справедливого або вільного перерозподілу цінностей та благ.

Припущення, яке становить підґрунтя достовірності теоретико-аксіологічного виміру, таке: уявимо наївно-онтологічну інтерпретацію конструктивістської онтології спільноти. Припустімо, що світ речей визначається не дискурсивними практиками, а має предметно-онтологічну природу. Існує дві позиції в сприйнятті такого розуміння: або світ речей виробляється й відтворюється, або речі перебувають у світі. Імовірно, що в цьому й полягає суть розбіжностей онтології конструктивізму і його скептичної критики. Тож і вкажемо на наступний наслідок: оскільки конструктивістське тлумачення речей акціональне, а не дискурсивне, то слід вести мову не про сутність онтологічної природи речей, що надані нам у процесі пізнання, а про засоби верифікації онтологічного статусу агентів та об'єктів пізнання. Пропону-

вана конструктивізмом тотожність речей і дії, діяльності та знань, значення та сенсу втілюють взаємозв'язок уявного й реального. Тож наївно-онтологічна інтерпретація конструктивістської онтології дозволяє експлікувати, що сутність розуміння визначають не самі об'єкти, а принципи, які спрямовують пізнання. А відтак, і прийняття конструктивістського підходу перетворює сприйняття уречевленого світу з предметно-об'єктної форми суспільних відносин на предметно-символічну реальність соціальних структур.

Ґрунтовний аналіз предметно-символічної реальності соціальних структур представлений у роботі П. Бурд'є "Політична онтологія Мартіна Гайдеґґера" ("L'ontologie politique de Martin Heidegger", 1975). У цій праці французький дослідник показує, як символічні форми можуть перерозподілятися у філософському дискурсі. Значення філософського дискурсу полягає в тому, що філософія наділяє сенсом уречевлений світ, упродовжуючи відмінність (дистинкцію) між онтичним, повсякденним сенсом речей та їхнім онтологічним статусом [9]. З огляду на дискурсивний характер сенсу предметно-символічної реальності слід допустити, що основними завданнями філософського дискурсу (що засвідчено особливостями філософсько-історичного процесу) є або забезпечення символічного примусу впроваджуваної владою стратегії панування, або вироблення стратегії звільнення. Вірогідно, що через відсутність символічних форм примусу відбувається переродження примусу на відверте насильство. Отже, філософські дискурси є засобами застереження суспільства від безпосередніх форм пригнічення, як-то: державного терору, ідеологічного тиску та свідомої маніпуляції діями соціальних агентів через контроль їхніх бажань і прагнень.

Символічні форми породжуються філософськими дискурсами завдяки реалізації стратегії евфемізації. Стратегія евфемізації є цілеспрямованими діями, метою яких є компроміс потреб висловлювання й цензури поля, у якому висловлювання вироблене. Також, беручи до уваги зауваження П. Бурд'є щодо відповідності стратегії евфемізації "формуванню компромісу" в сенсі, наданому психоаналізом З. Фрейда [9, с. 109], зробимо такий висновок: формування компромісу передбачає розуміння не тільки синтаксичної практики евфемізації, а й феномена соціальної метонімії. У соціальній реальності він сягає символічного узгодження бажань і встановлених рамок дозволу. Філософський дискурс відображає прагнення виробників-експертів (фахівців) діяти в межах відповідного дискурсивного поля та у відповідній позиції. Сенс філософських концептів є ядром символічного примусу. А виражена фахівцем-експертом відмінність онтичного й онтологічного має політичне значення, оскільки підпорядковує структури повсякденного структурам домінації. Таким чином, соціальна реальність за своєю природою є субординацією сприйнятого зрозумілого, а соціальна онтологія виражає достовірність перерозподілу символічних та матеріальних благ відповідно до утвердженої в соціальному просторі ієрархії. Співвідношення соціальної реальності й соціальної онтології та навпаки має дискурсивну природу й може розумітися як лінгвістичний факт свідомості.

Відтак зазначимо, що лінгвістичні факти є відображенням категоризації соціальних структур. Проте вони є не однозначними, а гетерономними. А тому слід узяти до уваги, що в соціальному просторі існує принаймні подвоєна реальність - соціальна реальність повсякденного та соціальна реальність, яка втілює дос-

товірність фахово-експертних оцінок. Ця подвоєність відповідає полісистематизму мов, які структурують соціальний простір і, відповідно, є вираженням його онтологічних структур.

Соціальна онтологія на засадах конструктивізму має враховувати певні положення. Система побутової мови є неоднозначною семантичною структурою, що відповідає неоднозначності соціальної ієрархії. Наукова мова - це результат перетворення природної мови спілкування експертами та фахівцями, які беруть участь у перерозподілі символічного капіталу філософського, літературного, наукового, мистецького полів тощо.

Експертно-фахове розуміння претендує на позначення відмінності онтичних та онтологічних структур соціальної реальності. Онтологічні структури є формально визначеними. Їхні елементи відповідають синтаксичним, лексичним, референційним ознакам дискурсивних практик. Онтичні структури є формами повсякденного і вони засвідчують ефективність нав'язування норм сприйняття. Онтологічні структури позначають буття саме по собі. Тоді онтичне позначає лише наявність буття.

Демаркація онтичного та онтологічного є результатом мовної гри і не відповідає сутності речей. У процесі мовної гри, яка ведеться дискурсивними засобами, відбувається творення й відтворення сенсу [9, с. 112, 114, 115, 121]. Отже, і метою соціальної онтології конструктивізму є звільнення дискурсивних практик повсякденності від мовної гри перерозподілів відповідно до принципів соціальної ієрархії. Сутність такої позиції можна виразити так: філософський дискурс є засобом терапії спільноти від фантазмів і проєкцій, які виражають зацікавленість домінуючого класу у формулюванні та певному сприйнятті висловлювань.

Слід зазначити, що презентації конструктивізму у вітчизняній філософії зацентовані на англійсько-саксонській версії конструктивізму, виділенні й відтворенні його теоретично-гносеологічної основи. Імовірно, це має контекстуальне пояснення. Воно позначене порівняно обмеженим доступом наших дослідників до філософської літератури так само, як і домінантністю англосовієтського середовища. Утім, контекстуальні фактори є ситуативними. І саме того її варіанту, який склав альтернативу його офіційно санкціонованій радянсько-комуністичній варіації.

Відтак зауважимо, що презентація конструктивізму в сучасній українській філософії перебуває під тиском успадкування й наслідування радянської інтелектуальної культури, яка враховувала розбіжність радянсько-комуністичної версії марксизму і марксизму в його критичній рецепції. В останньому випадку марксизм був широкою інтелектуальною течією європейської інтелектуальної культури ХХ століття. Вона викликала захоплення його прихильників і повагу його опонентів. Наприклад, ставлення К. Поппера до марксистської ідеології було однозначно негативним. Утім, британський філософ із повагою говорив про поставлене К. Марксом інтелектуальне завдання: суспільну відповідальність людини за свободу.

З'ясування праксеологічного спрямування конструктивізму пов'язано з можливістю описати феномен радянської спільноти не в сенсі історичної формації, яка передувала сучасній українській спільноті, а як символічну просторову спільність, у межах якої сформувалась соціально-культурна спільнота сучасної України.

В СРСР марксизм було одержавлено й перетворено на "догму", яка укладалась і викладалась в теоріях історичного матеріалізму та діалектичного матеріалізму.

Фактично одержавлена версія марксизму означала відокремлення суспільства від його історії. Її епістемологічний наслідок означав подвоєння сутності соціальних процесів, а також ціннісний релятивізм в їх оцінці. Така інтерпретація отримала назву діалектичного бачення. На цих роздвоєннях було розбудовано специфічну соціальну онтологію, яка за своєю ідеологічною ознакою визначається терміном "радянська".

Радянське суспільство є проєктивною спільнотою. Це означає, що воно існувало в дискурсивному вимірі. А в онтологічному сенсі залишалось розпорощеним на соціально-антропологічні групи, соціально-номенклатурні класи, соціально-станові угруповання, соціально-комунікативні сфери. У свою чергу, уся ця множинність утримувалась репресивними органами державної влади, централізовано-плановою системою господарювання, офіційно санкціонованою ідеологією. Відмінними від радянсько-комуністичної спільноти були "країни соцтабору", "країни Заходу", "країни, що не приєдналися". У кожному сегменті цього конгломерату можна знайти проєктивні спільноти. Так, у "соцтаборі" це Югославія, яка втілювала "майбутнє" Версальської системи мирних домовленостей; серед "країн, що не приєдналися" це Ефіопія, яка уособила ту частину світових спільнот, які, так би мовити, оминуло лихо колонізації; на "Заході" це ФРН як наочний приклад неподоланих наслідків Другої світової війни. Відтак, слід зробити висновки, що проєктивні спільноти мають типологічну основу й не залежать від контекстуально-ситуативних факторів.

Припустімо, що такий результат можна пояснити різними причинами, які зазвичай позначають терміном "історичні". Проте зрозумілість засвідченого ним відношення залишатиметься витісненим спогадом. І теорія символічного обміну П. Бурдьє - засіб вивільнення соціальної онтології від домінації проєкцій причинно-наслідкового зв'язку в баченні спільнот, яке нав'язується експертами і фахівцями. Пропонована гіпотеза полягає в припущенні відмінності спільнот відповідно до принципів, що забезпечують перерозподіл відтворених, вироблених, спожитих матеріальних і символічних благ. Ці принципи не є нормативно-юридичними, інакше існувала би реальність, а не примара довершеного перерозподілу суспільних благ. Вони не є морально-регулятивними імперативами, інакше світ не мав би існуючого культурного різноманіття. Зрештою, такі принципи не є метафоричними, оскільки це позбавило би їх власної сутності. Проте ці принципи включають кожне з наведених заперечень у якості власного самовизначення.

Крім зазначеного, слід також урахувати, що має існувати така відповідність "індивід - держава", яку людина сприймає як переконаність у власній самотності. Нею задовольняється потреба індивіда в приналежності до цілого, у якій він засвідчує визнання об'єктивності своєї природності, виявлення того, що К. Маркс позначив терміном "чуттєво-практична діяльність". Вона спрямована зовні, але повертає індивіда до себе, задовольняючи його потреби відтворювати й опановувати дійсність свого існування. Соціальна онтологія і має бути відтворенням науковими засобами антропологічної сутності спільноти.

Парадоксальність радянсько-комуністичної проєкції в тому, що потреби в спільноті для неї не існувало. Вона мислилась або в перспективі майбутнього, або опинялась у міфологічних далях передісторичної старожитності, яка передувала історичним процесам диференціації відповідно до соціальних класів, родо-

вих, етнічних, національних спільнот тощо. Радянсько-комуністична спільність творилась не в соціальній реальності, а в плануванні Держкомстату, доповідях комуністично-партійної номенклатури, рішеннях чергових партійних зборів, засідань, з'їздів. Таким чином, соціальна реальність радянсько-комуністичної спільноти відображає політично-конституційний контекст, який визначено якісними характеристиками спільноти. Радянське переживання єдності зумовлювалось уможлядним уявленням, яке засновувалось не на достовірності соціальної ієрархії, а відповідало її перетвореній формі у вигляді комуністично-партійної номенклатури та сегрегації спільноти за її ознаками.

Висновки

Соціально-культурна спільнота сучасної України успадкувала конструктивну модель комуністично-радянської спільноти, яка засновувалась на єдності символічного простору. Проте радянський символічний простір не перетворився на природну цілісність соціальних мереж та сполук.

Пояснення такого стану можуть знаходитись у царині різних наук - історії, права, психології. І все ж таки важливим фактором стагнації та поступової дисоціації комуністично-радянської спільноти виступив факт її штучності та проєктивного характеру. Відтак, імовірно, що найбільш складним фактором сучасної соціально-культурної спільноти України є той факт, що символічна спільнота комуністично-радянської доби акумулює та генерує практики відчуження в той самий час, як нагальна потреба сучасної України є не флуктуація між символами, а структурування природного соціального поля демократичного суспільства. Оскільки саме демократія здатна надати єдність політичному, релігійному, економічному різноманіттю нашої держави.

Спираючись на теоретично-аксіологічні засади конструктивізму та впроваджуючи інтерпретацію спільноти як соціального конструкту, упровадимо відповідну класифікацію спільнот, яка не залежить від їх політично-історичного контексту, а виражає співвідношення соціальної ієрархії із засобами конструювання спільноти. У такому разі, крім проєктивних спільнот, слід виділити уявні, символічні, метафоричні спільноти. Кожна з них конституїрована засобами відтворення та виробництва символічних структур, утворена відношенням дискурсивних й емотивних елементів чуттєво-практичної діяльності. Таким чином, соціальні конструкти не лише відображають, а й засвідчують становлення людини та людяності.

Метафізичні припущення в соціальній онтології є алегоріями своєрідних "лакун", які творяться людиною й надають їй розумінню форму відчуття реальності. Соціальна реальність є емотивною конструкцією людських переживань і прагнень. Філософський дискурс може бути засобом упорядкування "прогалін", через

які, говорячи словами Ф. Ніцше, "безодня починає дивитись нам в очі". Імовірно йдеться про те, що соціальні конструкти об'єктивуються у філософських дискурсах, проте це не вказує ані на природність соціальних порядків, ані на неприродність філософії. Онтологічні припущення розбудови соціальних конструктів важливі тим, що якраз вони й демонструють, як уявне у формі символічного обміну перетворюється на природне.

Перспективу подальшого використання методології конструктивізму відкриває вивчення соціально-культурних ризиків культур у сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бразуль-Брушковський Є. Формування принципів конструктивістських онтологій. Пам'яті Нельсона Гудмена (1906-1998 рр.) / Є. Бразуль-Брушковський // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Філософські науки : зб. наук. пр. - 2009. - № 636. - С. 39-43.
2. Ведмедєв М. М. Реальність в контексті конструктивістського підходу / М. М. Ведмедєв // Концепт реальності у філософії, літературі й науці : матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф., м. Суми, 24-25 лют. 2011 р. / [ред. коп.: В. М. Вандишев, А. Є. Лебідь]. - Суми : СумДУ, 2011. - С. 26-27.
3. Виноградов Є. Конструктивізм, плюралізм и онтология / Є. Виноградов // Кентавр : методологический и игротехнический альманах. - 2000. - № 24. - С. 32-38.
4. Виноградов Є. Г. Конструктивістські тенденції в сучасній аналітичній філософії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.05 "Історія філософії" / Виноградов Євгеній Георгійович ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів, 2001. - 22 с.
5. Дацюк С. Наука и конструктивизм [Електронний ресурс] / С. Дацюк // Українська правда. Блоги. - Режим доступу : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/4fe7f8e49e02f> - Дата публікації: 25 черв. 2012 р., 08:36.
6. Дзюба Т. Конструктивістські підходи як стратегія дослідження національної ідентичності у публіцистичному дискурсі / Т. Дзюба // Теле- та радіожурналістика : зб. наук. пр. Львів. нац. ун-ту. - 2001. - Вип. 10. - С. 3-8.
7. Козаченко Н. П. Підґрунтя та перспективи епістемологічного конструктивізму / Н. П. Козаченко // Інтелект. Особистість. Цивілізація : темат. зб. наук. пр. із соціально-філософських проблем / [гол. ред. О. О. Шубін]. - Донецьк : ДонНУ-ЕТ, 2012. - Вип. 10. - С. 302-307.
8. Bourdieu P. Espace social et pouvoir symbolique, mars 1986 [Електронний ресурс] // Bourdieu P. Choses dites. - Paris : Minuit, 1987. - Pp. 147-166. - Режим доступу : http://jeanferrette.free.fr/Textes_de_sociologues.html.
9. Bourdieu P. L'ontologie politique de Martin Heidegger! [Електронний ресурс] / P. Bourdieu // Actes de la recherche en sciences sociales. - 1975. - Vol. 1, № 5/6, novembre. - Pp. 109-156. - Режим доступу : http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ars_0335-5322_1975_num_1_5_2485.
10. Foucault M. Les mots et les choses [Електронний ресурс] / M. Foucault. - Режим доступу : <http://famille9.free.fr/documents/lesmotsetleschosesresume.pdf>.

Янковский Степан,

кандидат философских наук, доцент, докторант кафедры философии Житомирского государственного университета имени Ивана Франка

ТЕОРЕТИКО-АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ КОНСТРУКТИВИЗМА: СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ ОБЩНОСТЬ УКРАИНЫ МЕЖДУ СИМВОЛИЧЕСКИМ И ЕСТЕСТВЕННЫМ ИЗМЕРЕНИЕМ

Статья содержит результаты анализа рецепции конструктивизма в отечественной философии и определения праксеологической направленности выявленных интерпретаций в теоретико-аксиологическом поле

междисциплинарных подходов в социальной философии, философской антропологии и философии культуры. Автор делает вывод, что актуализация теоретико-аксиологической позиции конструктивизма способствует осмыслению истоков социальной общности. Значение философских дискурсов в формировании социальных конструктов свидетельствует о том, как в форме символического обмена воображаемое преобразуется в естественное.

Ключевые слова: конструктивизм; структурный конструктивизм; социальная онтология конструктивизма; философский дискурс; проективная общность.

Jankowski Stepan,

Candidate of Philosophical Sciences, Assistant Professor, The doctoral studies of the Philosophy Department, Zhytomyr Ivan Franko State University

THEORETICAL AND AXIOLOGICAL ASPECTS OF CONSTRUCTIVISM: THE SOCIO-CULTURAL COMMUNITY OF UKRAINE BETWEEN THE SYMBOLIC AND NATURAL DIMENSION

The actualization of the philosophical axiological position promotes the conceptualization of social community sources. The significance of philosophical discourses for social constructs development shows how the imagined transforms into the real in the form of symbolic exchange.

The significance of philosophical discourses in studying questions of national, gender, cultural, ethnic and social identities, in determining an epistemological field of sciences that analyze politics, economics and culture, in developing heuristic and futurological models, etc. is a timely question of social philosophy and philosophical anthropology in Ukraine.

The generalized representation of the communities' discursive nature is denoted with the term constructivism. The researchers associate the constructivist epistemology expansion with social and cultural changes, the industrial civilization crisis, the society informatization, the knowledge axiological measurement transformation and the fight for the innovation enactment in the social life, etc.

The soviet society was a projective community. It means that the society existed in the discursive dimension. And in the ontological respect it remained scattered into social anthropological groups, social nomenclative classes, social estate groupings and social communicative spheres. The soviet community experience was conditioned by the contemplative idea that did not rely on the social hierarchy authenticity, but corresponded to its converted form in the nature of the communist party nomenclature and community segregation according to its characteristics.

Key words: *constructivism; social constructivism; social ontology of constructivism; philosophical discourse; projective community.*

REFERENCES

1. Brazul-Brushkovskiy Ye. (2009), Formation of the principles of constructivist ontologies. In memory of Nelson Goodman (1906-1998), *Journal of National University "Lviv Polytechnic". Series: Philosophy*, Vol. 639, pp. 39-43 (ukr).
2. Vedmediev M. (2011), The reality in the context of the constructivist approach, *The concept of reality in philosophy, literature and science*, pp. 26-27 (ukr).
3. Vynogradov Ye. (2000), Constructivism, pluralism and ontology, *Centaur: methodological and game technical almanac*, Vol. 24, pp. 32-38 (rus).
4. Vynogradov Ye. H. (2001), *Constructivist tendencies in contemporary analytical philosophy*, Abstract of thesis for the degree of candidate of philosophical sciences in specialty 09.00.05 «History of Philosophy», Lviv, 22 p. (ukr).
5. Datsyuk S., Science and Constructivism, available at: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/4fe7f8e49e02f>. (rus).
6. Dziuba T. (2001), Constructivist approach as a research strategy of national identity in publicistic discourse, *TV and radio journalism*, Lviv, Vol. 10, pp. 3-8 (ukr).
7. Kozachenko N. (2012), Background and perspectives of epistemological constructivism, *Intellect. Personality. Civilization*, Donetsk, Vol. 10, pp. 302-307 (ukr).
8. Bourdieu P. (1987), Espace social et pouvoir symbolique, mars 1986, in P. Bourdieu, *Choses dites*, Minuit, Paris, pp. 147-166, available at: http://jeanferrette.free.fr/Textes_de_sociologues.html. (fr).
9. Bourdieu P. (1975), L'ontologie politique de Martin Heidegger!, *Actes de la recherche en sciences sociales*, Vol. 1, № 5/6, pp. 109-156, available at: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/arss_0335-5322_1975_num_1_5_2485. (fr).
10. Foucault M., Les mots et les choses, available at: <http://famille9.free.fr/documents/lesmotssetleschosesresume.pdf>. (fr).

© Янковський Степан

Надійшла до редакції 16.05.2014

Журнал засновано року

Видавець: Український культурологічний центр

Друкється за рішенням Вчених рад:

Інституту економіки промисловості НАН України;

Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України;

Запорізького національного університету

Автор концепції, шеф-редактор

Володимир БІЛЕЦЬКИЙ, доктор технічних наук,

професор, дійсний член НТШ

Редактор Галина ТИМОФЄЄВА

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ЕКОНОМІКА:

Олександр АМОША, академік НАН України, доктор

економічних наук, професор, м. Донецьк, Україна

Микола Білопольський, доктор економічних наук,

професор, м. Донецьк, Україна

Борис Буркинський, академік НАН України, доктор

економічних наук, професор, м. Одеса, Україна

Сергій Богачов, доктор економічних наук, професор,

м. Донецьк, Україна

Валентин Вишневецький, член-кореспондент НАН України,

доктор економічних наук, м. Донецьк, Україна

Степан Вовканич, академік Папської Академії соціальних

наук, доктор економічних наук, м. Львів, Україна

Лілія Дмитриченко, доктор економічних наук, професор,

м. Донецьк, Україна

Любов Шевчук, доктор економічних наук, професор, м. Львів,

Україна

Пьотр Бури, доктор габілітований з економіки, м. Кельце, Польща

Чор Фун Танг, доктор філософії, м. Пенанг, Малайзія

Джейсон Е. Тейлор, доктор філософії, м. Маунт Плезент, (шт. Мічиган)

США

Хоой Хоой Леан, доктор філософії, м. Пенанг, Малайзія

Вячеслав Ляшенко, доктор економічних наук,

старший науковий співробітник, **редактор відділу економіки**,

м. Донецьк, Україна

ФІЛОСОФІЯ:

Мирослав Попович, академік НАН України, доктор

філософських наук, професор, м. Київ, Україна

Володимир Рижко, доктор філософських наук, професор,

м. Київ, Україна

Анатолій Єромоленко, доктор філософських наук, професор,

м. Київ, Україна

Ніна Поліщук, доктор філософських наук, м. Київ, Україна

Валентин Омелянчик, доктор філософських наук, м. Київ,

Україна

Анатолій Карась, доктор філософських наук, професор, м. Львів,

Україна

Лешек Гавор, доктор габілітований з філософії, м. Жешув, Польща

Василь Глухман, професор, доктор філософії, Пряшів, Словаччина

Кеян Г. Томаселлі, доктор філософії, м. Дурбан, Південна Африка

Абдельхаліп Аккарі, доктор філософії, м. Женева, Швейцарія

Крістофер Р. Стоунз, доктор філософії, м. Йоганнесбург, Південна

Африка

Ігор Пасько, кандидат філософських наук, професор,

редактор відділу філософії, м. Донецьк, Україна

ІСТОРІЯ:

Микола Фролов, доктор історичних наук, професор,

м. Запоріжжя, Україна

Федір Турченко, доктор історичних наук, професор,

м. Запоріжжя, Україна

Сергій Лях, доктор історичних наук, професор, м. Запоріжжя,

Україна

Петро Тригуб, доктор історичних наук, професор, м. Миколаїв,

Україна

Володимир Кравченко, доктор історичних наук, професор,

м. Донецьк, Україна

Роман Дрозд, доктор габілітований з історії, м. Слупськ, Польща

Оксана Міхеєва, доктор історичних наук, доцент, м. Донецьк,

Україна

Марва Елшакрі, доктор філософії, м. Нью-Йорк (шт. Нью-Йорк), США

Діпеш Чаक्रабарті, доктор філософії, м. Чикаго (штат Іллінойс), США

Дмитро Білий, доктор історичних наук, доцент,

редактор відділу історії, м. Донецьк, Україна

ЗМІСТ

№ 3 (129) травень-червень 2014

ІСТОРІЯ

Алексєєв Сергій.

Особливості формування національного

фондового ринку України в 1991-2005 рр.:

історичний аспект 5

Баркалова Ірина.

Теоретичні виміри розвитку "європейської ідеї":

"Європа концентричних кіл" та

"Європа змінної геометрії" 12

Горішна Наталія.

Більшовицький експеримент суспільної модернізації -

політика "українізації" сільського

й міського соціуму 16

Гусак Руслан.

Греко-католицька і православна церква

в суспільно-політичному житті Західної України

(1919-1939 рр.) 22

Забудкова Ольга.

Документи з історії промислових синдикатів

початку ХХ ст. у фондах Державного архіву

Луганської області 28

Клер Ірина.

Діяльність Київської громади початку 60-х рр. ХІХ ст.:

проблема в українській історіографії

другої половини ХІХ - першої третини ХХ ст. 34

Клиніна Тетяна.

"Палестинське питання"

в англо-американських відносинах

(1945-1948 роки) 38

Кормильцева Юлія.

Роль і місце сучасних українських профспілок

у регулюванні

колективно-договірних відносин 43

Засновники: Інститут економіки промисловості НАН

України (м. Донецьк); Інститут філософії

ім. Г. С. Сковороди НАН України (м. Київ);

Український культурологічний центр (м. Донецьк);

Запорізький національний університет (м. Запоріжжя)

Наші партнери: Центр гуманітарної освіти НАН України,

Академія економічних наук України, Донецьке відділення

Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ)

Адреса редакції 83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45

тел/факс: (062) 337-04-80, 338-06-97.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №10398 від 15.09.2005

Надруковано ТОВ «Східний видавничий дім»

вул. Артема, 45, м. Донецьк, 83086.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 697 від 30.11.2001

e-mail journal_shid@ukr.net

Сайт журналу <http://skhid.com.ua/>

Верстка

Коректор

Коректор статей

англійською мовою

Обкладинка

Ольга Федоряченко

Катерина Брітківа, к. філол. н.

Наталія Лошакова

Ірина Венгренюк

© Український культурологічний центр, 1

© Схід, 1

№ 3 (129) травень-червень 2014 р.

Левик Богдан.

Чорноморський флот Російської Федерації в російсько-українських відносинах (пострадянський період) 48

Моїсєєнко Лариса.

Релігійні права дітей на території України та Росії через призму законодавства (кінець XIX-XX ст.) 53

Сидоров Костянтин.

Утворення та діяльність машинно-тракторних станцій у Радянському Союзі 63

Шалашна Наталія.

Уявлення про державу та її відносини із церквою в українському православ'ї козацької доби 68

ФІЛОСОФІЯ

Басаурі Зюзіна Анна Марія.

Жінки в рабинаті: американський досвід 74

Білецький Віталій.

Соціально-філософські погляди Джонатана Свіфта (на прикладі "Казки бочки") 78

Карівець Ігор.

Фундаментальна онтологія Мартіна Гайдеггера: справжність і повсякденні практики 81

Кочергін Володимир.

Рецепція ісламу в Російській православній церкві в 1990 - 2010-х рр. 86

Краснокутський Олександр.

Особливість прояву взаємозв'язку політичної та правової свідомості в античну добу 91

Пасько Ярослав.

Пострадянська модель пам'яті: зіткнення дискурсів 98

Туренко Олег.

Земна місія церкви та її право на примус у доктрині св. Августина 102

Янковський Степан.

Теоретично-аксіологічний аспект конструктивізму: соціально-культурна спільнота України між символічним та природним виміром 107

ЕКОНОМІКА

Гуменюк Володимир.

Економічні передумови становлення ринку санаторно-курортних послуг в Україні 113

Нефьодова Юлія.

Оцінка структури та динаміки підприємств легкої промисловості України 117

Усатенко Олександр, Грошелєва Олена.

Управління виробничою поведінкою персоналу промислового підприємства 122

Шаповаленко Денис.

Житлово-комунальне господарство в контексті загальної теорії інституційних трансформацій 127

КОНЦЕПЦІЯ

журналу базується на багатоплановому науковому фаховому висвітленні актуальних проблем сучасного українського суспільства й світу Основні рубрики охоплюють галузі економіки політики екології соціології теорії еліт історії релігієзнавства права культури проблем молоді Видання призначене для науковців та практиків зокрема українського істеблішменту й покликано сприяти формуванню нової української еліти

- ✓ Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів.
- ✓ Редакція матеріали не повертає.
- ✓ Редакція не завжди поділяє думку авторів.
- ✓ У разі передруку посилання на журнал «СХІД» обов'язкове.
- ✓ Передаючи статтю для опублікування в журналі, автор передає невиключні права на розміщення цієї статті в мережі Інтернет та подальше її зберігання в цифровому форматі.
- ✓ Проект підтримано міжнародними фондами «Відродження» (1996 р.), «Свразія» (1997 р.), Науковим товариством ім. Шевченка (НТШ).

Відповідно до постанови Президії ВАК України від 1 . . . 1 №1- 5 1 журнал входить до переліку наукових фахових видань України, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук у галузях економічні історичні та філософські науки

МІЖНАРОДНА ІНДЕКСАЦІЯ ЖУРНАЛУ

1. Ulrich's Periodicals Directory
 ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

2. Bielefeld Academic Search Engine (BASE)
 BASE
Bielefeld Academic Search Engine

3. РІНЦ
 LIBRARY.RU
НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА

4. EBSCO
 EBSCO PUBLISHING

5. Philosophy Documentation Center
 PHILOSOPHY DOCUMENTATION CENTER

6. Index Copernicus (Польща)
 INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

7. WorldCat
 WorldCat

РОЗМІЩЕННЯ ЖУРНАЛУ В МІЖНАРОДНИХ БІБЛІОТЕКАХ

1. The British Library, St. Pancras (Лондон, Великобританія)
 EXPLORE THE BRITISH LIBRARY

2. Stanford University Libraries (Стенфорд, США)
 STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

3. University of Alberta (Едмонтон, Канада)
 UNIVERSITY OF ALBERTA LIBRARIES

4. University of Illinois at Urbana Champaign (Ербана, США)
 University of Illinois at Urbana-Champaign Online Library Catalog

5. Duke University Libraries (Дарем, США)
 DUKE UNIVERSITY LIBRARIES

6. Library of Congress (Вашингтон, США)
 LIBRARY OF CONGRESS ONLINE CATALOG

7. Yale University (Нью-Хейвен, США)
 Orbis YALE UNIVERSITY LIBRARY CATALOG

8. Harvard University (Кембридж, США)
 HARVARD LIBRARY HOLLIS Classic